

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EYLEMDEN ÖNERİYE: AİLE REHBERİ

**Erasmus+ KA220-SCH Strategic Partnership in School
Education DIGITAL COMICS OF MIGRATION
2023-1-TR01-KA220-SCH-000166103**

Avrupa Birliği'nin Erasmus+ Programı tarafından finanse edilmektedir. Bununla birlikte, Avrupa Komisyonu ve Türkiye Ulusal Ajansı burada yer alan bilgilerin herhangi bir şekilde kullanımından sorumlu tutulamaz.

Eylemden Öneriye: Aile Rehberi

Bu rehber, eğitim politikalarında çoğunlukla göz ardı edilen ancak eğitimde anahtar bir rol üstlenen aileler için özel olarak tasarlanmıştır. Okullaşma ve eğitim öncelikli olarak öğrencileri/çocukları hedeflemekte, ailesel etki ve nitelikleri ise çoğunlukla arka planda bırakmaktadır. Bu nedenle, mevcut politika önerisi raporu, aileleri odak noktasına alan politikalara yönelmektedir.

Ailelerin Eğitimdeki Rolü ve Önemi

Aileler, öğrencilerin eğitim deneyimlerinin, akademik başarılarının ve öğrenmeye yönelik uzun vadeli bağlılıklarının şekillenmesinde temel bir rol oynamaktadır. Araştırmalar, ebeveyn katılımının farklı yaş gruplarında ve eğitim bağlamlarında öğrencilerin akademik başarı, okula bağlılığı, eğitimsel özlemleri ve motivasyonu ile pozitif yönde ilişkili olduğunu tutarlı bir şekilde göstermektedir (Eker & Yıldızlı, 2025; Shute ve diğerleri, 2011; Wilder, 2014).

Ebeveynler, öğrenmeyi yalnızca okul faaliyetlerine doğrudan destek sunarak değil; aynı zamanda eğitimsel beklentiler belirleyerek, öğrenmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirerek ve eğitime değer veren bir ev ortamı yaratarak da etkilemektedir. Araştırmalar, ebeveyn katılımı ile akademik başarı arasında anlamlı derecede pozitif bir ilişki bulunduğunu (Jeynes, 2024) ve en güçlü etkilerin ebeveynlerin yüksek eğitimsel beklentiler iletilmesi, okulla ilgili düzenli tartışmalar yürütmesi ve yalnızca ev ödevlerine yardımcı olmak yerine öğrenmeyi aktif olarak teşvik etmesi durumunda ortaya çıktığını göstermektedir.

Ayrıca, ebeveyn katılımı; motivasyonu, özgüveni ve eğitimsel bağlılığı güçlendirerek öğrencilerin okula ait olma ve okul katılım duygularına katkıda bulunur. Bireysel akademik çıktılarının ötesinde aileler; eğitimde adaletin sağlanmasında, okuldaki uzaklaşma ve erken okul terki riskinin azaltılmasında ve öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerinin desteklenmesinde vazgeçilmez ortaklar olarak hizmet eder.

Göçmen ve Mülteci Ailelerin Durumu

Aileler, özellikle savaşın neden olduğu zorunlu göç durumlarında, göçmen ve mülteci çocukların eğitime dahil edilmesinin (eğitimsel kapsayıcılığının) şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Aile desteği, çocukların yeni eğitim ortamlarına başarılı bir şekilde uyum sağlayıp sağlayamayacağını, bir aidiyet duygusu geliştirip geliştiremeyeceğini ve okul yaşamına aktif olarak katılıp katılamayacağını doğrudan etkiler. Ebeveynler; okul kaydını kolaylaştırarak, devamlılığı teşvik ederek, öğretmenlerle iletişim kurarak ve çocukların aşına olmadıkları eğitim sistemlerinde yollarını bulmalarına yardımcı olarak çoğunlukla çocuklarla ev sahibi ülkenin kurumları arasında birincil araçlar olarak işlev görür.

Araştırmalar, aileleri güçlü eğitimsel hedeflere sahip olan ve okullarla aktif olarak etkileşim kuran mülteci çocukların, daha yüksek düzeyde okul katılımı, akademik motivasyon ve sosyal entegrasyon sergileme eğiliminde olduğunu göstermektedir (Parmigiani ve diğerleri, 2023).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Aksine, ağır ekonomik zorluklar, barınma istikrarsızlığı, travma veya dil engelleri yaşayan aileler, çocuklarının eğitimsel uyumunu desteklemekte güçlükler çekebilir ve bu durum okula bağlılığı ile kapsayıcılığı olumsuz yönde etkileyebilir (Andueza-Imirizaldu ve diğerleri, 2024). Bu nedenle, eğitimsel kapsayıcılık yalnızca bireysel bir süreç olmayıp, ailenin kaynakları, beklentileri ve kapasiteleri ile derinlemesine ilişkilidir.

Ukraynalı Ailelerin Deneyimleri

Ukrayna'daki savaş nedeniyle yerinden edilen ailelerin deneyimleri bu konuda oldukça somut bir örnek teşkil etmektedir. 2022 yılından bu yana, milyonlarca Ukraynalı çocuk Avrupa genelindeki eğitim sistemlerine dahil olmuştur; bu süreçte babalar askeri yükümlülükler nedeniyle Ukrayna'da kalırken, çocuklara genellikle anneler, anneanneler/babaanneler veya diğer bakım verenler eşlik etmiştir. Araştırmalar ve politika raporları; dil öğrenimi, okul kaydı, ev sahibi ülkedeki eğitime katılım ve Ukrayna müfredatıyla bağların sürdürülmesine ilişkin aile kararlarının, çocukların eğitim rotalarını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Birçok Ukraynalı aile, ev sahibi ülkenin okullarına entegrasyon ile Ukrayna eğitimi ve kimliğiyle olan bağları koruma arasında bir denge kurmaya çalışmıştır.

Aileler, okulları sıklıkla sosyalleşme, psikolojik istikrar ve savaş nedeniyle bozulan rutinlerin yeniden inşası için önemli alanlar olarak görmektedir. Aynı zamanda, dil engelleri konusundaki endişeler, geri göç konusundaki belirsizlikler ve yerinden edilmenin duygusal sonuçları, çocukların ev sahibi ülkedeki okullara dahil edilmesini zorlaştırabilmektedir. Çalışmalar; okulların ailelerle güçlü ortaklıklar kurması, dil desteği sağlaması ve mülteci ailelerin beraberinde getirdiği kültürel ve eğitimsel birikimleri tanınması durumunda başarılı bir kapsayıcılığın çok daha olası olduğunu ortaya koymaktadır.

Akademik desteğin ötesinde aileler, savaş ve zorunlu göçten etkilenen çocuklarda yılmazlık (psikolojik sağlamlık) ve duygusal esenliğin geliştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Ukraynalı mülteci aileler, kendi kayıp, belirsizlik ve travma deneyimleriyle eş zamanlı olarak başa çıkarken, genellikle çocukların birincil duygusal güvenlik kaynağı olmuşlardır. Araştırmalar; ailelerin okullar, psikolojik danışmanlar, topluluk kuruluşları ve sosyal hizmetler tarafından desteklenerek eğitimsel ve psikososyal ihtiyaçların iş birliği içinde ele alınmasının çocuklara büyük fayda sağladığını vurgulamaktadır.

Aile-okul ortaklıkları, çocukların yalnızlık hissinin üstesinden gelmelerine, yerel akranlarıyla arkadaşlıklar kurmalarına ve ev sahibi topluluklar içinde bir aidiyet duygusu geliştirmelerine yardımcı olmak açısından özellikle önemlidir. Bu bağlamda eğitimsel kapsayıcılık; aileleri, okulları ve daha geniş destek ağlarını içeren ortak bir sorumluluk olarak anlaşılmalıdır. Aile katılımının güçlendirilmesi yalnızca akademik başarıyı artırmakla kalmaz; aynı zamanda sosyal kapsayıcılığa, psikolojik esenliğe ve göçmen ile mülteci çocukların yeni eğitim ortamlarına başarılı bir şekilde entegre olmalarına da katkıda bulunur.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Ailelerin Deneyimleri

Geçici Koruma altındaki Suriyeli çocuklarla ilgili Türkiye deneyimi, ailelerin mülteci öğrencilerin eğitimsel kapsayıcılığını teşvik etmede oynadığı benzer merkezi rolü ortaya Avrupa Birliği'nin Erasmus+ Programı tarafından finanse edilmektedir. Bununla birlikte, Avrupa Komisyonu ve Türkiye Ulusal Ajansı burada yer alan bilgilerin herhangi bir şekilde kullanımından sorumlu tutulamaz.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

koymaktadır. Suriye iç savaşının patlak vermesinden bu yana Türkiye, sisteme giren milyonlarca yerinden edilmiş çocukla birlikte Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan en büyük ülke konumuna gelmiştir.

Araştırmalar, aile özelliklerinin çocukların okula kaydolup kaydolmamasını, düzenli devam etmesini, aidiyet duygusu geliştirmesini ve yeni eğitim ortamlarına başarıyla uyum sağlamasını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Eğitime değer veren, yüksek eğitimsel beklentiler besleyen ve okullarla aktif iletişim kuran ebeveynlerin, çocuklarının akademik katılımını ve sosyal entegrasyonunu destekleme olasılığı daha yüksektir. Ancak birçok Suriyeli aile; yoksulluk, güvencesiz istihdam, dil engelleri, barınma güvensizliği ve Türk eğitim sistemine yönelik sınırlı aşinalık gibi, çocuklarının eğitime katılım becerilerini engelleyebilecek ciddi zorluklarla karşı karşıyadır.

Çalışmalar, ebeveynlerin Türkçe dil yeterliliğinin ve okul-aile iletişiminin eğitimsel kapsayıcılığı kolaylaştıran ve katılımın önündeki engelleri azaltan özellikle önemli faktörler olduğunu göstermiştir. Dahası aileler, çocukların yerinden edilme travmasıyla, ayrımcılık deneyimleriyle ve yeni bir kültürel ve dilsel bağlama uyum sağlamanın getirdiği zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olan hayati birer duygusal destek kaynağıdır. Okulların Suriyeli ailelerle güçlü ortaklıklar kurduğu ve erişilebilir iletişim kanalları sağladığı durumlarda, öğrencilerin okul katılımı, akademik motivasyon ve sosyal aidiyet düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

DICOMI Projesi ve Politika Önerileri

Nitekim göç ve savaşa bağlı göç vakalarının yaşandığı ülkelerin çoğunda benzer süreçler deneyimlenmektedir. Bu nedenle DICOMI projesi, aileleri, savaş ve diğer zorunlu nedenlerden dolayı göç etmiş öğrencilerin eğitim deneyimlerini iyileştirmek için kritik aktörler olarak hedef almıştır. Ebeveynlerin aktif entegrasyonu ve kapsanması yoluyla, öğrenciler ulusal okullara ve informal öğrenme ortamlarına entegre edilebilir. Bu doğrultuda düzenlenen küçük ölçekli toplantılarda, ailesel etkinin öğrencilerin kapsayıcılığı ve temel yeterliliklerinin geliştirilmesi üzerindeki rolü tartışılmıştır. Beş ülkede gerçekleştirilen küçük ölçekli toplantılardaki tartışmalar sonucunda, hem ulusal düzeyde hem de Avrupa Birliği düzeyinde şu politika önerileri ortaya çıkmıştır:

Ailelerin Okul Faaliyetlerine Etkin Entegrasyonu

Küçük ölçekli toplantılara katılanlar, hem kapsayıcılığı hem de eğitimin kalitesini güçlendirmek amacıyla ailelerin öğrenme döngülerine ve okul yaşamına aktif olarak dahil edilmesi gerektiğini tutarlı bir şekilde vurgulamıştır. Katılımcılar, ailelerin öğrencilerin akademik katılımını, sosyal katılımını ve okul topluluklarına ait olma duygusunu desteklemede kritik bir rol oynaması nedeniyle eğitimsel kapsayıcılığın yalnızca sınıf içi müdahalelerle sağlanamayacağını savunmuşlardır.

Okulların ailelerle anlamlı ortaklıklar kurması ve eğitim faaliyetlerine ebeveyn katılımı için fırsatlar yaratması durumunda ev ile okul arasındaki iletişim güçlenecek ve böylece öğrenciler öğrenme ortamlarına kendilerini daha bağlı hissedeceklerdir. Bu durum, başarılı Avrupa Birliği'nin Erasmus+ Programı tarafından finanse edilmektedir. Bununla birlikte, Avrupa Komisyonu ve Türkiye Ulusal Ajansı burada yer alan bilgilerin herhangi bir şekilde kullanımından sorumlu tutulamaz.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

entegrasyonları genellikle ailelerinin okullar tarafından ne derece sıcak karşılandığına ve sürece dahil edildiğine bağlı olan göçmen ve mülteci öğrenciler için özellikle önemli görülmüştür. Aileler sıklıkla öğrenciler ile eğitim kurumları arasında köprü görevi görerek; çocukların yeni eğitim sistemlerinde yollarını bulmalarına, okullara güven geliştirmelerine ve öğretmenler ile akranlarıyla ilişkiler kurmalarına yardımcı olmaktadır.

Ebeveynlerin okul faaliyetlerine katılımı bizzat ailelerin kendileri için de önemli faydalar sağlayabilir. Veli toplantıları, okul etkinlikleri, atölye çalışmaları ve iş birlikçi eğitim faaliyetlerine katılım sayesinde ebeveynler; okul beklentilerini, eğitim politikalarını ve ev sahibi ülkenin eğitim sistemini şekillendiren norm ve değerleri daha iyi anlamaktadır. Bu tür katılım faaliyetleri; iletişim, demokratik katılım, kültürlerarası anlayış ile toplumdaki hak ve sorumluluklara dair farkındalık dahil olmak üzere vatandaşlık yeterliliklerinin güçlendirilmesi için önemli bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir. Okullar yalnızca çocukların öğrendiği yerler olarak değil, aynı zamanda ailelerin daha geniş sosyal entegrasyonlarını kolaylaştıracak bilgi, beceri ve özgüveni kazanabilecekleri alanlar olarak da görülmelidir.

Ebeveyn katılımının faydaları nesiller arası bir etkiye de sahiptir. Ebeveynler eğitim süreçlerine, vatandaşlık normlarına ve toplumsal beklentilere daha aşina hale geldikçe, bu bilgiyi çocuklarına aktarmak ve onların ev sahibi topluma uyumunu desteklemek için daha elverişli bir konuma gelmektedir. Bu nedenle aileler; gençlerde vatandaşlık değerlerinin, sosyal sorumluluğun ve aktif vatandaşlığın geliştirilmesinde kilit aktörler olarak görülmüştür. Göç ve yerinden edilme bağlamında ebeveyn katılımı, çocukların aile içi süreklilik ve destek hissini korurken yeni topluluklarının kültürel, sosyal ve demokratik uygulamalarını anlamalarına yardımcı olabilmektedir.

Aileler İçin Öğretici Bir Materyal Olarak Çizgi Romanlar

Katılımcılar, eğitimde aile katılımını güçlendirmek için çizgi romanların bir kaynak olarak sunduğu kayda değer potansiyeli vurgulamıştır. Birçok geleneksel eğitim materyalinin aksine çizgi romanlar erişilebilirdir, görsel olarak ilgi çekicidir ve dilsel, kültürel ve eğitimsel farklılıkların ötesinde karmaşık fikirleri iletme yeteneğine sahiptir. Bu erişilebilirlik, çizgi romanları dil engeliyle karşılaşabilecek ya da ev sahibi ülkenin eğitim sistemine yönelik sınırlı aşinalığı olan göçmen ve mülteci aileler de dahil olmak üzere farklı geçmişlerden gelen aileleri sürece dahil etmek için özellikle değerli kılmaktadır. Çizgi romanlar, ebeveynleri ve çocukları birlikte okumaya, tartışmaya ve düşünmeye teşvik eden ortak eğitim deneyimleri sunabilir. Görseller ve anlatıların birleşimi sayesinde çizgi romanlar, nesiller arası anlamlı diyaloglar için fırsatlar yaratarak ailelerin eğitimsel temalarla hem kolay anlaşılır hem de keyifli yollarla etkileşim kurmasını sağlar.

Çizgi romanlar okul ve aile arasındaki iletişimi güçlendirmek için güçlü birer araç işlevi görebilir. Okullar, çizgi romanları birer evde öğrenme kaynağı olarak ebeveynlerle paylaşarak, eğitim faaliyetlerini sınıfın ötesine taşıyabilir ve ebeveynlerden derin bir eğitim uzmanlığı talep etmeksizin aile katılımı için fırsatlar yaratabilir. Göç, kimlik, çeşitlilik, aidiyet ve kapsayıcılık gibi temaları ele alan çizgi romanlar; aile ortamında kişisel deneyimler, değerler ve sosyal konular hakkında tartışmaları teşvik edebilir.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Göçmen ve mülteci aileler için çizgi romanlar, kendi hikayelerini ve kültürel deneyimlerini paylaşma fırsatı sunarak çocukların aile tarihlerini okul öğrenimiyle ilişkilendirmelerine yardımcı olabilir. Aynı zamanda, yerel aileler de yeni gelenlerin deneyimlerine dair daha fazla farkındalık ve anlayış kazanarak empati ve kültürlerarası diyaloga katkıda bulunabilir. Hikayelerin soyut kavramlara kıyasla tartışılmasının genellikle daha kolay olması nedeniyle, çizgi romanlar aksi takdirde başlatılması zor olabilecek konuşmalar için güvenli ve destekleyici giriş noktaları sağlayabilir. DICOMI'nin tüm materyalleri ve öğrenme içeriklerini kendi web sitesinde (dicomiproject.eu) ücretsiz olarak sunması sebebiyle katılımcılar, projenin aileler ve aile katılımı üzerinde yaratabileceği olası olumlu etkiyi vurgulamışlardır.

Çizgi romanların bir diğer önemli avantajı da aileleri eğitim süreçlerinin aktif katkı sunanları olarak güçlendirme kapasitesidir. Ebeveynleri yalnızca okullardan bilgi alan pasif alıcılar olarak konumlandırmak yerine, çizgi roman tabanlı etkinlikler aileleri bilginin ve anlatıların ortak yaratıcıları (ortak üreticileri) olmaya teşvik edebilir. Aile hikayesi projeleri, ortak çizgi roman üretimi ve dijital çizgi romanlarla bağlantılı yansıtma (düşünme) etkinlikleri aracılığıyla ebeveynler ve çocuklar; deneyimlerini, anılarını, özlemlerini ve kültürel geleneklerini ifade etmek için birlikte çalışabilirler.

Bu tür faaliyetler yalnızca okul-aile ortaklıklarını güçlendirmekle kalmaz; aynı zamanda ailelerin eğitim ortamlarına getirdikleri bilgi birikimini ve kültürel sermayeyi de onaylar ve değerli kılar. Katılımcılar, bu yaklaşımın öğrencilerin motivasyonunu, kimlik duygusunu ve aidiyetini artırırken aynı zamanda ebeveyn katılımını, vatandaşlık katılımını ve toplumsal uyumu teşvik edebileceğine inanmaktadır. Sonuç olarak çizgi romanlar, yalnızca birer eğitim materyali olarak değil; okullar, aileler ve farklı topluluklar arasında daha güçlü bağlar kurabilen kapsayıcı araçlar olarak görülmüştür.

Gelecekte Dikkate Alınacak Diğer Hususlar ve Öneriler

Katılımcılar, iki temel politika önerisine ek olarak, beş farklı ülkede şu hususların özellikle dikkate alınması gerektiğini vurgulamışlardır:

- Bilgilendirme:** Aileler, okul içi uygulamalardan önce veya uygulama sırasında DICOMI programının amaçları hakkında bilgilendirilebilir.
- Gönüllülük ve Hassasiyet:** Aile katılımı, özellikle göç deneyimleri kişisel veya acı verici olabileceğinden, her zaman gönüllülük esasına dayanmalı ve hassas bir yaklaşımla ele alınmalıdır.
- Açık Dil Kullanımı:** Ailelere yönelik hazırlanan materyallerde açık, net ve erişilebilir bir dil kullanılmalıdır.
- Yansıtma Soruları:** Gelecekteki DICOMI etkinlikleri, seçilen çizgi romanlarla bağlantılı kısa aile yansıtma (düşünme) soruları içerebilir.
- Atölyeler:** Dijital çizgi romanları ve hikaye anlatımını tanıtan aile odaklı atölye çalışmaları düzenlenmelidir.
- Diyalog Kanalları:** Eğitim faaliyetleri aracılığıyla göçmen ve yerel aileler arasında karşılıklı diyalog fırsatları yaratılmalıdır.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Kaynakça

- Andueza-Imirizaldu, I., ´Lasheras-Ruiz, R., & Bejarano-Riveros, M. (2024). Educational integration of Ukrainian refugee children. Challenges and responses to emergency social reception. *Acciones E Investigaciones Sociales*, 45. https://doi.org/10.26754/ojs_ais/accionesinvestigsoc.20244510349
- Eker, S. and Yildizli, H. (2025). The Effect of Perceived Parental Academic Involvement on Achievement: The Mediating Role of Academic Motivation. *Psychology in the Schools*, 62, 4740-4759. <https://doi.org/10.1002/pits.70036>
- Jeynes, W. H. (2024). A Meta-Analysis: The Relationship Between the Parental Expectations Component of Parental Involvement with Students' Academic Achievement. *Urban Education*, 59(1), 63-95. <https://doi.org/10.1177/00420859211073892>
- Parmigiani, D., Spulber, D., Ambrosini, A., Molinari, A., Nicchia, E., Pario, M., ... & Silvaggio, C. (2023). Educational strategies to support the inclusion of displaced pupils from Ukraine in Italian schools. *International Journal of Educational Research Open*, 4, 100255. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2023.100255>.
- Shute, V. J., Hansen, E. G., Underwood, J. S., & Razzouk, R. (2011). A review of the relationship between parental involvement and secondary school students' academic achievement. *Education Research International*, 2011, 915326. <https://doi.org/10.1155/2011/915326>
- Wilder, S. (2014). Effects of parental involvement on academic achievement: A meta-synthesis. In S. M. Sheridan & E. M. Kim (Eds.), *The Wiley handbook of family, school, and community relationships in education* (pp. 137–152). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781119083054.ch7>